

การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนชาติพันธุ์ไทยพวน จังหวัดนครนายก
Creative Tourism Management in
Thai Puan Ethnic Group, Nakhonnayok Province

ศิริพร ดาบเพชร^{1*} และกัลยาณี กุลชัย²

^{1,2}คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Siriporn Dabphet^{1*} and Kallayanee Kullachai²

^{1,2}Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

(Received: August 08, 2019; Revised: December 4, 2019; Accepted: January 23, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน นครนายก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การค้นคว้าด้านเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 10 คน คือ ผู้นำชุมชนไทยพวน สมาชิกกลุ่มทอผ้า กลุ่มทำไข่เค็ม และชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน และนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไทยพวน นครนายก มีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ได้รับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ที่ผ่านมานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาตามเทศกาล งานวิจัยนี้จึงเสนอให้ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน นครนายก มาเพิ่มโอกาสการท่องเที่ยวในชุมชน โดยนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 ด้าน คือ การละเล่นพื้นบ้าน การทอผ้า และการทำอาหาร เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็ก และเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: 1) ไทยพวน นครนายก 2) ทุนทางวัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aimed to provide creative tourism activities that were developed from local cultural capital of Thai Phuan people, Nakhonnayok province. The qualitative research approaches were used through a study of document and in-depth interviews with 10 key informants, including community leaders, members of the local weaving group, cooking club, and the Thai Phuan community's cultural *tourism* as well as tourists. The findings have shown that Thai Phuan people has a unique set of culture and has been promoted cultural tourism, but the number of tourists relies on special occasions. This study has thus proposed that Thai Phuan's cultural capital can be promoted as creative tourism in three perspectives: folk games, weaving and culinary activities. The area-based cultural capital can be developed as guideline for creative tourism activities, particularly for exclusive small- sized tourist groups and participatory creative tourism activities.

Keywords: 1) Thai Phuan, Nakhonnayok 2) Cultural Capital 3) Creative Tourism

^{1*} รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ (Associate Professor, Department of History)

Email: sdabphet@g.swu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ (Assistant Professor, Department of Geography)

Email: peerakal@hotmail.com

As part of the research on Phuan People, Nakhonnayok: Culture, the Way of Life, Custom and Creative Tourism Development is supported by Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.

บทนำ (Introduction)

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน (Richards, 2011, p. 2) ความสำคัญของวัฒนธรรมทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่งนักวิชาการและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเห็นว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ “ดี” ช่วยสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและทำให้เกิดความยั่งยืน (Richards, 2011, p. 2) แต่ปัญหาประการสำคัญที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ การนำเสนอวัฒนธรรมที่คล้ายกันทำให้นักท่องเที่ยวไม่เห็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและเนื้อหาภายนอกนี้ ความสนใจที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมคือการเปลี่ยนจากความสนใจในวัฒนธรรมชั้นสูง (high culture) และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมกระแสหลัก (mass cultural sites) หรือสถานที่ ‘must-see’ มาเป็นการให้ความสนใจในวัฒนธรรมที่มีระดับเล็กลงสถานที่ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือตลาดที่คนท้องถิ่นซื้อสินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน กลายเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องการไปเพื่อให้ได้รับความเต็มอิ่มทางวัฒนธรรม (Jelincic, 2013, p.80; Richards, 2009, p. 80) จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมชั้นสูงอาจดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสหลัก แต่วัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน (everyday culture) กลับเพิ่มความน่าเรียนรู้ให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวที่มีความคิดสร้างสรรค์ทำให้ความคิดสร้างสรรค์กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญในการเติบโตและการพัฒนาของเมือง ภูมิภาคและประเทศ (Florida, 2005, p. 1)

แหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการนั้นก็ต้องการที่จะสร้างสรรค์วิธีการใหม่ๆ ในการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว และเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีชีวิตชีวา (diverse and lively) จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก (Florida, 2002, p. 15) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงถูกนำมาใช้สนับสนุนเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและกระตุ้นการบริโภควัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์

ในท้องถิ่น (Richards and Wilson, 2007, p. 2) นักท่องเที่ยวบางกลุ่มสนใจการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพ คือ ตั้งใจเลือกท่องเที่ยวยังสถานที่ที่สนใจ ไม่ใช่ตามกระแสนิยม ทำให้มีการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความพอใจและความต้องการที่ต่างกันของนักท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม เป็นต้น และต่อมาได้พัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์กลายเป็นแนวคิดหลักในการปรับวัฒนธรรมแบบเดิมให้เป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมทุกประเภท ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนภาษาถิ่น การทอผ้า การแกะสลักและการทำอาหารพื้นบ้าน และการที่นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นจะเป็นการสร้างมูลค่าให้กับชุมชนและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

การนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้กับพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด เช่น ชุมชนชาวไทยพวน จังหวัดนครนายก เนื่องจากการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อใช้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวนั้นอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ การนำการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาปรับใช้กับพื้นที่อย่างเหมาะสมจะทำให้ชุมชนดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ยังคงสามารถประยุกต์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนได้

ชาวไทยพวนในนครนายกอาศัยอยู่มากที่ตำบลปากพลี ตำบลหนองแสง ตำบลเกาะหวาย ตำบลเกาะโพธิ์ จนถึงตำบลท่าเรือ โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ เช่น บ้านท่าแดง ฝั่งคลอง หนองแสง เกาะหวาย และหนองหัวลิง ชาวไทยพวนมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภาษา และภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ และมีความผูกพันในระบบเครือญาติ เผ่าพันธุ์ ยึดมั่นและปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

การมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นทำให้ชุมชนไทยพวน นครนายก ได้รับการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ออกแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนไทยพวน อำเภอปากพลี ได้แก่ otop นวัตกรรมของหมู่บ้านที่บนหนองหัวลิงใน บ้านบึงเข้ รวมถึงมีเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งพัฒนามาจากผลงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก” ที่ชุมชนได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสกว.ท้องถิ่น และคิดรายการการท่องเที่ยวขึ้นมา แต่ที่ผ่านมานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาเที่ยวในช่วงเทศกาล หรือมาเป็นหมู่คณะที่หน่วยงานจัดมา ทำให้ในช่วงอื่นมีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก นอกจากนี้เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน ที่จัดรายการท่องเที่ยวแบบค้างคืนตั้งแต่ 3 วัน 2 คืน 6 วัน 5 คืน และ 7 วัน 6 คืน รับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ 2 คน ถึง 20 คน ราคาแตกต่างกันตามจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น รายการท่องเที่ยว 3 วัน 2 คืน นักท่องเที่ยว 2 คน ราคา 19,000 บาท 4 คน 11,000 บาท 8 คน 7,500 บาท 20 คน 6,900 บาท ซึ่งราคาถือว่าสูง หากนักท่องเที่ยวเข้ามา 2 หรือ 4 คน ส่วนรายการท่องเที่ยว 6 วัน 5 คืน หรือ 7 วัน 6 คืน ก็ถือว่าค่อนข้างนานและมีราคาสูงถึงสามหมื่นบาท ส่วนรายการท่องเที่ยวเป็นรายการที่ต้องมีผู้เกี่ยวข้องมากและจัดขึ้นในโอกาสที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา เช่น มีพิธีบายศรีสู่ขวัญ มีพิธีต้อนรับ ขบวนกลองยาว เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทั้งราคา ที่ค่อนข้างสูงสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย ระยะเวลาที่อาจนานไป ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นแม้ว่าเพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจแต่เป็นรายการที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนไทยพวน นครนายก จากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนและสิ่งที่มีอยู่และเป็นจริงในชุมชน มาสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ และเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการในพื้นที่ให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยนำจุดแข็งของชุมชนคือ

ทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน และเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของไทยพวน นครนายก
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ไทยพวน นครนายก จากทุนทางวัฒนธรรม

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นโดย Greg Richards และ Crispin Raymond หมายถึง “การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตนเอง ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว” (Richards and Raymond, 2000, p. 4) สอดคล้องกับที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO Creative Cities Network, 2006, p. 3) กำหนดนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็น “การเดินทางที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่นั้น และนำมาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นผู้รังสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น” ต่อมา Raymond (2007, p. 145) ปรับนิยามใหม่เพื่อความชัดเจนว่า เป็น “รูปแบบอันยั่งยืนของการท่องเที่ยวซึ่งมอบความรู้สึกที่แท้จริงของวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการลงมือปฏิบัติและประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างไม่เป็นทางการ โดยการลงมือปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นในกลุ่มขนาดเล็กที่บ้านหรือสถานที่ทำงานของผู้สอน โดยยินยอมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของตนเองไปพร้อม ๆ กับได้ใกล้ชิดกับผู้คนในท้องถิ่นที่ได้มาเยือน” จากนิยามดังกล่าวจะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมเพื่อ

สนับสนุนการสร้างหลากหลายและสร้างสรรค์
ประสบการณ์การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นรูปแบบ
การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชน
ให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะชุมชน
ที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากการจัด
กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับ
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนใน
เชิงการเรียนรู้ การทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่ง
ประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นจริงในชุมชนนั้น
(Chinachot and Chantuk, 2016, p. 256) สำหรับ
นักท่องเที่ยวนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
วัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองได้ท่องเที่ยวจะช่วยให้
ได้รับความเข้าใจผ่านประสบการณ์ด้วยตนเอง

UNESCO Creative Cities Network
(2006) ได้เสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์”
(The Creative Cities Network) ขึ้นเพื่อส่งเสริม
พัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative
Industries) ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในระดับ
นานาชาติ ในภาคประชาชน เอกชน สาธารณะและ
ประชาคม โดยเน้นถึงความผูกพัน (Engagement)
ความจริงแท้ผ่านประสบการณ์ (Authentic
Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้
นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทาง
วัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน โครงการเครือข่ายเมือง
สร้างสรรค์จึงสนับสนุนให้มีรูปแบบของการท่องเที่ยว
ใหม่ เน้นความผูกพันระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของ
บ้านผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในทางศิลปะ
และวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน เพื่อจะนำไปสู่ความ
เข้าใจอย่างแท้จริงในพื้นที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ เมือง
หรือชุมชนที่ต้องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
นั้นสามารถนำเสนอผ่านแนวคิด 6 ด้าน คือ
วรรณกรรม (Literature) งานหัตถกรรมและศิลปะ
พื้นบ้าน (Crafts and Folk art) งานออกแบบ
(Design) ดนตรี (Music) อาหาร (Gastronomy) และ
ภาพยนตร์ (Cinema) และสิ่งที่นำเสนอต้องมี
ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
6 ประการได้แก่ 1. เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว
2. สินค้าหลักคือ “ทักษะและประสบการณ์” 3. เน้น
ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ 4. เน้น
วัฒนธรรมประจำวัน 5. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมการท่องเที่ยว 6. เน้นเอกลักษณ์เฉพาะ
ท้องถิ่น (Richards, 2009, pp. 84-85) ดังนั้นความ
เข้าใจในวัฒนธรรมของพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้
สามารถวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์ให้กับพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ
นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ได้เรียนรู้ผ่าน
ประสบการณ์จริง แต่เป็นผู้เฝ้าชมทาง ๆ ส่วนการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน
ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของ
แต่ละพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงมี
ความสำคัญที่ช่วยสร้างประสบการณ์และความเข้าใจ
ให้กับนักท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้าง
ความผูกพัน เรียนรู้ความหมายของวัฒนธรรมของ
ชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว
แลกเปลี่ยนความรู้ข้ามวัฒนธรรม มีประสบการณ์
ร่วมกับเจ้าของพื้นที่ผ่านการลงมือทำซึ่งจะนำไปสู่
ความประทับใจ ความเข้าใจและเข้าถึงจิตวิญญาณ
ของพื้นที่นั้น ๆ รวมทั้งยังเป็นการสร้างศักยภาพของ
ตนเองไปพร้อมกัน (Wisudthiluc, 2015, p. 17) การ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการสนับสนุนชุมชน
ในทางที่ดี และส่งเสริมความยั่งยืนของชุมชนในระยะ
ยาว สิ่งที่มีในชุมชนเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจ
และต้องการเข้ามาเรียนรู้ ทำให้เกิดการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืนได้เพราะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาตลอดทั้ง
ปีไม่ต้องรอเทศกาล เพื่อมาเรียนรู้ทำความเข้าใจวิถี
ชุมชนมีการพูดคุยกันทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนเกิด
ประสบการณ์

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่
มีเกิดขึ้นในชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็น
จำต้องมีการจัดการอย่างรอบด้าน Richards
(2010, p. 4) ได้เสนอแนวทางในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยตรงคำนึงถึง
องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1. การสร้างสรรค์ของ
ผู้ประกอบการในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์ตามลักษณะทรัพยากรที่ปรากฏในท้องถิ่น
2. ความร่วมมือจากชุมชนในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและ
เอกชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ในการนำเสนอ
สินค้าและบริการสู่นักท่องเที่ยว 3. เครือข่ายหรือ

พันธมิตรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่จะนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

2. ทูทางวัฒนธรรม

มีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับทูทางวัฒนธรรมไว้หลายความหมาย ที่สำคัญคือ Bourdieu (1989, p. 446) นักปรัชญาและนักสังคมวิทยา เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจด้านเดียวไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของสังคมได้ เพราะสังคมยังมีทูทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกที่สืบทอดมา มีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ Bourdieu (1997, pp. 46-75) แบ่งทูทางวัฒนธรรมออกเป็น 4 แบบ คือ 1) ทูทางเศรษฐกิจ (economic capital) ที่อาจถูกทำให้เป็นสถาบันได้ในรูปของสิทธิในทรัพย์สิน 2) ทูทางวัฒนธรรม (cultural capital) แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ ทูทางวัฒนธรรมที่ใช้เวลาในการสั่งสมและสะสม และทูทางที่เป็นรูปธรรมเป็นวัตถุจับต้องได้ เช่น หนังสือ งานเขียน ภาพถ่าย อนุสาวรีย์ ทูที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน เช่น การรับประกันโดยประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และทูทางที่เป็นการแสดงออกของร่างกายและจิตใจซึ่งใช้เวลาสั่งสม เช่น ความสามารถ ความรอบรู้ ศิลปะ 3) ทูทางสังคม (social capital) เป็นผลรวมของทรัพยากร การกระทำหรือคุณงามความดี มีความสัมพันธ์กับสมาชิกหรือเครือข่ายของสังคม และสามารถเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนสัญลักษณ์ได้ (symbolic capital) และ 4) ทูทางสัญลักษณ์ เป็นทูทางที่เกิดจากการสั่งสมหรือการยอมรับ เช่น ศักดิ์ศรี สถานภาพ อำนาจ โดยสรุป ทูทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Bourdieu คือ คุณค่าที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม จนกลายเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ทำให้บุคคลนำไปเพิ่มมูลค่าของตนได้ เช่น ความรู้ รสนิยม กิริยา มารยาท และหมายถึงทรัพย์สินที่มีคุณค่า เช่น หนังสือ งานศิลปะ (Yanyongkasemsuk, 2016, pp. 36-38)

Griswold (2004, pp.93–95) นักสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษาขยายความความหมายของทูทางวัฒนธรรมจากแนวคิดของ Bourdieu ว่าวัฒนธรรมเป็นทุนที่สามารถสั่งสมและใช้เป็นตัวทุนได้เหมือนทูทางเศรษฐกิจ ทูทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้รสนิยมทางศิลปวัฒนธรรมรวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย (Methods)

ใช้วิธีการวิจัยด้วยการค้นคว้าด้านเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ คนในชุมชนไทยพวน และนักท่องเที่ยว มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านกลุ่มทำไข่เค็ม และชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน และนักท่องเที่ยว เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (ดังตารางที่ 1 ท้ายบท) ได้แก่

ผู้นำชุมชน เลือกจากผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมอนุรักษ์ทูทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน นครนายก มานานกว่า 20 ปี และปัจจุบันมีบทบาทในการส่งเสริมและจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

คนในชุมชน เลือกจากเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกทูทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่ผ่านมา ได้แก่ สมาชิกจากกลุ่มทอผ้า กลุ่มทำอาหาร และชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน

นักท่องเที่ยว เลือกจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นเวลาอย่างน้อย 3 ชั่วโมงขึ้นไป และได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

วิธีการเก็บข้อมูลมี 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามหลัก 6 ประเด็น คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนไทยพวน 2) วัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่แสดงความเป็นไทยพวน 3) ความเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชนที่จะนำไปใช้ในการท่องเที่ยว จุดแข็งของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน 4) ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เรื่องใดควรดำเนินการเป็นเรื่องแรก 5) ความเห็นเกี่ยวกับรายการการท่องเที่ยวในชุมชน และ 6) สิ่งที่ผู้นำชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชาวไทยพวน

2. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participatory observation) โดยลงพื้นที่ชุมชนบ้านฝางคลองชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนบ้านเกาะหวาย ซึ่งเป็นชุมชนในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

ระยะเวลา การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์และพฤษภาคม พ.ศ. 2562 การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นได้วิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน และนำทุนทางวัฒนธรรมที่ศึกษามานำเสนอรูปแบบท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

ผลการศึกษา (Results)

การศึกษาในเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของไทยพวน นครนายก พบว่า ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของตน มีความสำนึกและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของตน (Sangrungs, 1989, pp. 195-196) อัตลักษณ์ชาวไทยพวนที่โดดเด่น คือ ภาษา จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ชาวไทยพวนในพื้นที่ต่าง ๆ มีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกันบนพื้นฐานของศาสนาพุทธและความเชื่อเดิม เช่น มีประเพณี “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” ที่ปฏิบัติกันในรอบสิบสองเดือน มีพิธีกรรมความเชื่อที่นับถือผีคู่กับนับถือพระ เช่น ผีเสื้อบ้าน ผีปู่ย่า การสักการะผีฟ้า มีภูมิปัญญาที่โดดเด่น เช่น การทอผ้ามัดหมี่ลายโบราณ ผ้าขึ้นดินจก และผ้าย้อมคราม (หม้อฮ่อม)

ชาวไทยพวนโดยเฉพาะที่บ้านเกาะหวาย อ.ปากพลี จ.นครนายก เป็นชุมชนไทยพวนที่รักษาสืบทอดวัฒนธรรมไทยพวนอย่างโดดเด่น ทั้งความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย อาหาร และภูมิปัญญา (Junprasert, 2014, p. 5) ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชาวไทยพวน ทุนทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวนได้รับการส่งเสริมฟื้นฟูอนุรักษ์ และสานต่อโดยชาวชุมชนอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ทำให้เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม โดยมีวัดและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน (Junprasert, 2014, p. 10)

ทุนทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน ได้แก่

1. ภาษาและอักษรไทยพวน แม้ปัจจุบันภาษาเขียนแทบจะไม่มีคนเขียนได้แล้ว แต่การสื่อสารในชุมชนยังคงมีผู้ใช้ภาษาไทยพวน

2. ผ้าทอ ชาวไทยพวนมีฝีมือการทอผ้ามัดหมี่ด้วยมือ โดยใช้กี่ทอผ้า ผ้าที่ทอมีลวดลายสวยงามเป็นอัตลักษณ์ เช่น ลายพญานาคน้อย ลายขอ ลายโพธิ์ศรี และออกแบบลายผ้าใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของนครนายก คือ ลายดอกสุพรรณิการ์ ดอกไม้ประจำจังหวัดนครนายก โดยคุณสุนันท์ จันนา กลุ่มสตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่

3. อาหารพื้นบ้าน ชาวไทยพวนสืบทอดสูตรอาหารดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ เช่น แกงเลียง แกงจัน แกงบอน แกงหน่อไม้ อาหารหลักที่มีประจำทุกครัวเรือนคือ ปลาร้า ปลาสาม และแจ่ว ซึ่งเป็นอาหารตามแบบวิถีชาติพันธุ์ชาวพวนที่อพยพมาจากลาว และได้ประยุกต์สร้างสรรค์นำวัตถุดิบที่มีมากในพื้นที่มาทำผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจคือไข่เค็มใบเตย ที่กลายเป็นสินค้าของชุมชน

4. จารีตประเพณี 12 เดือน หรือ ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวไทยพวนปฏิบัติกันในรอบปีหนึ่ง เช่น เดือนอ้ายบุญข้าวจี เดือนยี่บุญข้าวหลาม เดือนสามบุญกำฟ้า เดือนห้าบุญสงกรานต์

5. ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ ลำพวน ลำตัดพวน รำโทน รำชุดสาวเชียงขวาง การฟ้อนชุดบุญข้าวจี ซึ่งลำพวน ลำตัดพวน เป็นบทคำร้องด้วยกลอนสดมีทั้งภาษาพวนและภาษาไทย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น อาหารการกิน ประเพณี การประกอบอาชีพ มีคำร้องที่สร้างความสนุกสนานและมีส่วนร่วมของผู้ชม (Udomsilp, 1996, p. 1)

จากผลการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ให้ความเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ว่า “ชาวไทยพวนมีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของตน และมีความภูมิใจในความเป็นมาและวัฒนธรรม ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมรักษาวรรณกรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบเก่า ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของชุมชน” (02, personal communication, May 2, 2019) แต่ชุมชนไทยพวนมีปัญหาเช่นเดียวกับชุมชนเก่าแก่อื่น ๆ คือ คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ จำนวนมากไม่ได้ทำงานในท้องถิ่น ทำให้หาง่ายและไม่เห็น

ความสำคัญหรือความจำเป็นของวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ปรากฏชาวบ้านด้านภาษาไทยพวนให้ความเห็นว่า “ตอนนี้ภาษาเขียนไทยพวนแทบไม่มีผู้เขียนได้แล้ว อยากให้คนรุ่นหลังสืบทอด อยากให้นักท่องเที่ยวได้รู้ว่าคนพวนมีภาษาหนังสือ ภาษาพูด จึงได้รวบรวมนิทาน คำศัพท์ พจนานุกรมฉบับย่อ เอาไว้ไม่ให้สูญหาย ให้ลูกหลานรู้ว่าไทยพวนมีภาษาของตัวเอง ชาวบ้านที่นี่เรียกว่าหนังสือขึ้นกเขาเพราะตัวเขียนคล้ายขึ้นกเขา” (07, personal communication, May 2, 2019) ส่วนภาษาพูดได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่โดยมีการจัดอบรมให้แก่เยาวชน แต่ได้รับความสนใจน้อยเพราะไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนปรากฏชาวบ้านที่เชี่ยวชาญด้านผ้าทอไทยพวน เห็นว่า “จุดแข็งหนึ่งของไทยพวนคือภูมิปัญญาเก่าแก่ เช่น การทอผ้า ผ้าทอไทยพวนมีลายโบราณ คือ ลายพญานาคน้อย ลายขอ ลายโพธิ์ศรี ลายทุ่งต้น ทอไว้ในผืนเดียวกัน ลายเหล่านี้สะท้อนความศรัทธาในศาสนาพุทธ และประเพณีของไทยพวน ชุมชนเราอนุรักษ์เครื่องมือทอผ้าแบบเก่า และเป็นศูนย์เรียนรู้ที่คนสนใจสามารถมาเรียนได้ จึงอยากให้คนรุ่นหลังในชุมชนสืบสานไว้ และอยากให้นักท่องเที่ยวได้มาเห็น มาหัดทอผ้า” (03, personal communication, May 2, 2019)

ส่วนนักท่องเที่ยว บอกว่า “หาที่เที่ยวใกล้ ๆ กรุงเทพฯ แต่ไม่ได้เที่ยวตามรายการเพราะมาแค่ 1 วัน ที่ชอบคือได้ทั้งไหว้พระและชิมอาหารแปลก ๆ เช่น ปลาตุ๋นไข่เค็มใบเตยกับกล้วยหอม คราวหน้าถ้ามีเวลานานกว่านี้ก็จะมาค้าง อยากลองทำอาหารไทยพวนพวกแกงกับทอผ้า” (09, personal communication, May 2, 2019)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนไทยพวนนครนายก โดยได้เลือกทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นสามารถนำไปต่อยอดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ และดึงคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมและเสนอรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม 3 ด้าน คือ ด้านประเพณี การละเล่นลำพวน ด้านการทอผ้า และด้านอาหาร สอดคล้องกับข้อเสนอของยุคลวัชร ภัคดีจักรวุฒิ และ

คณะ ที่เลือกทุนทางวัฒนธรรมของไทยพวนนครนายก ที่เห็นว่ามีความโดดเด่นของวิถีชีวิต ประเพณีและภูมิปัญญา 3 ด้านเช่นกัน คือ การทอผ้าพื้นบ้าน ลำพวนและลำตดพวน และประเพณีกำฟ้า (Bhakdechakriwut, 2016, p. 27) แต่ต่างกันในด้านที่ 3 ที่งานวิจัยนี้เลือกคือด้านอาหาร

ทุนทางวัฒนธรรม 3 ด้านที่เสนอในงานวิจัยนี้ คือ ด้านการละเล่นลำพวน การทอผ้า และอาหาร สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

กิจกรรมการร้องเพลงลำพวน เป็น การละเล่นที่สนุกสนานรื่นเริง ชุมชนไทยพวนมีคณะลำพวนที่เป็นคนในหมู่บ้านรวมตัวกันร้องลำพวนในงานต่าง ๆ อยู่แล้ว และในชุมชนเคยมีการจัดอบรมภาษาพวนให้เยาวชน แต่อาจไม่ต่อเนื่อง โรงเรียนในท้องถิ่นจึงอาจเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาพวนและฝึกหัดลำพวนเยาวชนขึ้นเพื่อสืบทอดภาษาพวน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งโรงเรียนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชมและร่วมหัดร้องลำพวน

ลักษณะของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมผ่านประสบการณ์มีทั้งได้รับฟังรับชมการละเล่นลำพวน และมีโอกาสได้ทดลองร้องลำพวน ซึ่งนอกจากความสนุกสนานตามทำนองเพลง และเนื้อหาแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้ภาษาพวนผ่านเพลงหมอลำ และทำให้ชุมชนคือโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย

กิจกรรมการฝึกทอผ้าหรือออกแบบลายผ้า ชาวไทยพวนยังทอผ้าพื้นเมือง นุ่งผ้าพื้นเมือง และผลิตเพื่อขาย และมีกลุ่มสตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ปากพลี นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการฝึกหัดทอผ้า ย้อมผ้า ออกแบบลวดลายผ้า ภายใต้การแนะนำของช่างทอผ้าท้องถิ่นที่มีประสบการณ์และความชำนาญ เริ่มตั้งแต่มีการเรียนรู้ตั้งแต่การใช้ก๊อผ้า เส้นใยหรือเส้นด้ายที่นำมาทอ การมัดหมี่ การทำลวดลายในการทอ การออกแบบลายบนกระดาษ หรือการเลือกสีผ้าที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ และได้ลงมือทำจะช่วยให้คุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองได้อย่างสำคัญ และมีส่วนสร้างความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น และมีส่วนสนับสนุนสินค้าผ้าทอพื้นเมือง

กลุ่มทอผ้าไทยพวนมีศูนย์เรียนรู้ที่เปิดให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าทอพื้นเมืองอยู่แล้ว ซึ่งผู้สนใจสามารถมาเรียนรู้ได้ หรืออาจสร้างเครือข่ายช่างทอผ้าพื้นเมืองที่ทอผ้าที่บ้านให้เปิดรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวตามชุมชนได้ฝึกปฏิบัติการออกแบบลายผ้า การมัดทอผ้า เป็นต้น

กิจกรรมการทำอาหารพื้นบ้าน ชาวไทยพวนมีอาหารท้องถิ่นที่หลากหลาย แต่ที่มีชื่อเสียงและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย คือ ปลาตุ๋นทอดสมุนไพร ซึ่งเป็นอาหารที่ทำกินในชีวิตประจำวันและผลิตไว้ขายเป็นสินค้าท้องถิ่น และทางชุมชนได้นำไข่เป็ดที่มีมากในชุมชนมาทำเป็นไข่เค็มใบเตยขาย และรับประทานกับกล้วยหอมเป็นอาหารว่างรับแขกในการจัดงานต่าง ๆ ของชุมชน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่แปลกและแตกต่างจากพื้นที่อื่น รวมทั้งเป็นการนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนทั้งไข่เค็ม และกล้วยหอมที่ปลูกในท้องถิ่นมาประยุกต์ ส่วนปลาตุ๋นทอดสมุนไพรเป็นอาหารที่นิยมในชีวิตประจำวัน และเป็นภูมิปัญญาการถนอมอาหารของชาวบ้านที่ทำให้ปลาตุ๋นหรือปลาร้าที่ใช้สมุนไพรถนอมอาหารมีรสชาติต่างจากปลาร้าทั่วไป นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านต่าง ๆ ของชาวไทยพวน การใช้วัตถุดิบต่าง ๆ พร้อมกับการสอนปรุงอาหารสูตรของชาวไทยพวน และได้ชิมและเรียนรู้ขั้นตอนการทำปลาตุ๋นและไข่เค็มที่มีชื่อเสียงของชาวไทยพวน รวมทั้งได้ซื้อสินค้าปลาตุ๋นทอดและไข่เค็มใบเตยของชาวไทยพวน

การที่ผู้วิจัยเลือกทุนทางวัฒนธรรม 3 ด้านนี้มาออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพราะ (1) สามารถนำไปออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องรอช่วงเทศกาล และเป็นวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีกลุ่มที่ดำเนินการอยู่แล้ว (2) ตลาดเป้าหมายจะเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือผู้ที่มีความสนใจเฉพาะ เพราะพื้นที่ไทยพวน นครนายก เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ไม่ได้เน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (3) การเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็กและใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือทุนทางวัฒนธรรมที่มี ทำให้เกิดประโยชน์สำหรับมรดกวัฒนธรรม คือ การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความซาบซึ้งหรือผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยว ไม่ทำให้เกิดการทำลายพื้นที่หรือ

มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ส่วนความเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนว่าเรื่องใดควรดำเนินการเป็นเรื่องแรกนั้น ผู้นำชุมชนคนหนึ่งเห็นว่า “เรามีเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว แต่ความสนใจของนักท่องเที่ยวมีเป็นระยะ ๆ มีเยอะก็ช่วงเทศกาล ถ้ามีแนวทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เข้ามาที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือกระทบกับวิถีชีวิตชาวชุมชนก็น่าสนใจ ส่วนตัวคิดว่าสิ่งสำคัญคือต้องการให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของไทยพวน เพราะเป็นอัตลักษณ์ของเรา” (02, personal communication, May 2, 2019)

ส่วนผู้นำชุมชนอีกคนให้ความเห็นว่า “พิพิธภัณฑ์เราจัดแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยพวน มีหน่วยงานหลายแห่งมาช่วย ข้าวของโบราณเราก็มีเยอะ อยากให้นักท่องเที่ยวมาชม” (01, personal communication, May 2, 2019) ซึ่งหมายถึงพิพิธภัณฑ์ที่วัดฝั่งคลองที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยพวน ในปลาย พ.ศ. 2562 พิพิธภัณฑ์จะได้รับการปรับปรุงใหม่โดยมิวเซียมสยามเพื่อให้การนำเสนอมีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งทางผู้เกี่ยวข้องหวังว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจและเพิ่มความสนใจในวัฒนธรรมวิถีชีวิตของไทยพวน

สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

จากผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยพวน นครนายกมีทุนทางวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมขนบประเพณี ภูมิปัญญา ที่สืบทอดมาจนปัจจุบันและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเข้ามาในช่วงเทศกาล งานวิจัยนี้จึงเสนอรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมด้านประเพณีการเล่นคือการร้องเพลงหมอลำพวน กิจกรรมการฝึกทอผ้าหรือออกแบบลายผ้า และกิจกรรมการทำอาหาร ซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินอยู่แล้วตามปกติ ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวัน ชุมชนไม่ต้องมีการะในการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ยังคงรักษาความเป็นตัวตนที่แท้จริง ซึ่งสิ่งนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามา

ท่องเที่ยวเพราะต้องการเห็นสภาพวิถีชีวิตจริง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เพราะชุมชนจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาตลอดทั้งปีไม่ต้องรอเทศกาล เพื่อมาเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิถีชุมชน มีการพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ดังนั้นในแต่ละชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมจึงสามารถที่จะสร้างความสนใจและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม และทำให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีความยั่งยืน

การที่ชุมชนไทยพวน นครนายก มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากองค์กรในท้องถิ่นและองค์กรภายนอก ทำให้ปัจจุบันในพื้นที่มีการจัดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวนี้มีจุดที่ต้องพิจารณา ดังจากคำสัมภาษณ์ของผู้เกี่ยวข้องที่เห็นว่าในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก แต่ในช่วงที่ไม่ใช่เทศกาลนักท่องเที่ยวมีไม่มากนัก จากความเห็นนี้จะเห็นว่าหากนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ไทยพวน นครนายกมากขึ้น หรือสามารถหาแนวทางดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่ใช่แค่ช่วงเทศกาล จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้านที่งานวิจัยนี้เสนอสามารถนำมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดได้ตลอดเวลาไม่ต้องรอช่วงที่เป็นเทศกาล เพราะเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ไม่ต้องปรับเปลี่ยนหรือไม่กระทบกับวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดำเนินอยู่แล้ว มุ่งเน้นการอนุรักษ์เอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Chinachot and Chantuk, 2016, p. 252)

งานวิจัยนี้จึงเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 กิจกรรมข้างต้น ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ เช่น บ้านที่มีการทอผ้า บ้านที่มีชื่อเสียงด้านการทำอาหาร และนักท่องเที่ยวมีส่วนในการลงมือทำ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ตนไปเยือน นักท่องเที่ยวเองสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของตนเอง ถือเป็น “นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Wisudthiluck, 2015, p. 65)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนไทยพวนเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพราะมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งอยู่แล้ว โดยกิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบที่นำเสนอไม่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตปกติเพราะเป็นสิ่งที่ทำอยู่ในชีวิตประจำวันทั้งการทำอาหาร การทอผ้า การร้องเพลงลำพวน และไม่ต้องเตรียมการเป็นพิเศษเหมือนการรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาตามรายการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ นักท่องเที่ยวที่มีเวลา และงบประมาณไม่มากก็สามารถท่องเที่ยว และร่วมทำกิจกรรมที่สนใจได้ แต่บางกิจกรรม เช่น การร้องเพลงลำพวนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียนในชุมชน ซึ่งในวันที่โรงเรียนหยุดกิจกรรมนี้อาจต้องงดไป หรือชุมชนสามารถวางแผนบริหารจัดการกันภายในได้เพื่อให้กิจกรรมนี้สามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง เพราะที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝั่งคลองโดยปกติจะมีปราชญ์ชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนมารวมตัวกันประจำ ท่านเหล่านี้ร้องเพลงลำพวนได้ และได้จัดแสดงอยู่เสมอ ในชุมชน เช่น ที่วัด หมู่บ้าน ร้านค้า จึงอาจจัดป้ายแสดงกิจกรรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบนี้ ที่ระบุถึงแหล่งที่นักท่องเที่ยวสามารถไปเยี่ยมชมและบุคคลในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

นอกจากทุนทางวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนไทยพวน นครนายก ยังมีความเข้มแข็งในด้านความร่วมมือจากชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ซึ่งเป็นเครือข่ายในการเพิ่มศักยภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยตรงคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้านที่ Richards (2010, p. 4) ได้เสนอไว้ดังที่กล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ทูตทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวนมีความเข้มแข็ง ได้รับการรวบรวมเป็นองค์ความรู้ทั้งในงานวิชาการและถ่ายทอดอยู่ในชุมชน จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและได้รับการสนับสนุนจากภายนอกทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยว และภาคเอกชน เช่น มิวเซียมสยาม และหน่วยงานวิจัยและการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒผ่านโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เป็นต้น ทำให้ชุมชนไทยพวนมีทั้งความเข้มแข็งจากภายในและจากภายนอก ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่นี้นับเป็นต้นแบบในการสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีทุนทางวัฒนธรรมและคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมให้อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนทุกรุ่น ไม่ใช่เพียงแค่การรักษาหรือส่งเสริมเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบให้หลากหลายยิ่งขึ้นและสร้างนวัตกรรม เช่น แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางในการนำไปใช้สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนและบนพื้นฐานของการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

2) ควรศึกษาเรื่องขีดความสามารถของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต โดยขยายการศึกษาวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยว ชาวบ้านและผู้ประกอบการในชุมชน

ควรศึกษาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงรูปแบบการสื่อความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ทั้งการสื่อความหมายโดยใช้บุคคลที่เป็น “ผู้นำทาง” เช่น เยาวชน และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายแนะนำ นิทรรศการ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ สื่อผสมหรือมัลติมีเดีย สื่อ QR Code สื่อสังคมออนไลน์ เส้นทางศึกษาด้วยตนเอง ศูนย์บริการข้อมูล และการจัดกิจกรรมพิเศษ

ตาราง 1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่าง

	เพศ/อายุ	บทบาทหลัก	บทบาทอื่นๆ	ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่	พื้นที่
01	ชาย/70 ปีขึ้นไป	เจ้าอาวาส	- ผู้นำชุมชน - ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝักคล่อง	43 ปี	ชุมชนบ้านฝักคล่อง
02	ชาย/50 ปี	ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยพวน	- ผู้นำชุมชน - เลขานุการศูนย์วัฒนธรรมฯ วัดฝักคล่อง	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านฝักคล่อง
03	ชาย/75 ปีขึ้นไป	กรรมการกลุ่มสตรีทอผ้า	ปราชญ์ชาวบ้าน	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านใหม่
04	หญิง/60 ปี	สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้า	ปราชญ์ชาวบ้าน	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านใหม่
05	หญิง/53 ปี	ข้าราชการครู	เจ้าของกิจการปลาตุทอดสมุนไพร	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านเกาะหวาย

	เพศ/อายุ	บทบาทหลัก	บทบาทอื่นๆ	ระยะเวลาที่ อยู่ในพื้นที่	พื้นที่
06	หญิง/45 ปี	ชาวบ้านใน ชุมชน	สมาชิกกลุ่มผลิตไข่เค็ม	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านฝั่คลอง
07	ชาย/ 80 ปี	ข้าราชการ บำนาญ	ปราชญ์ชาวบ้าน ภาษาไทยพวน	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านเกาะหวาย
08	ชาย/75 ปี ขึ้นไป	ชาวบ้านใน ชุมชน	ปราชญ์ชาวบ้านลำพวน	เกิดในชุมชน	ชุมชนบ้านฝั่คลอง
09	หญิง/40 ปี	นักท่องเที่ยว		4 ชั่วโมง	ชุมชนบ้านเกาะหวาย
10	ชาย/45 ปี	นักท่องเที่ยว		4 ชั่วโมง	ชุมชนบ้านเกาะหวาย

บรรณานุกรม (Bibliography)

- Bhakdechakriwut, Y., Piemkaroon, P. and Tancharoenwong, A.S. (2016). The Phuan people and the integrated cultural tourism promotion strategy. **Journal of Social Communication Innovation**. 4, 1(7) January-June, 18-32.
- Bourdieu, P. (1989). **Distinction: A social critique of the judgment of taste**. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1997). 'The Forms of Capital' in Halsey, A.H., H. Lauder, P. Brown and A.S. Wells (eds). **Education: Culture, economy, society**. Oxford: Oxford University Press.
- Chinachot, P. and Chantuk. T. (2016). Model of creative tourism management in Suan Phueng. **Veridian E-Journal, Silpakorn University** 9(1), 250-268.
- Florida, R. (2002). **The rise of the creative class: and how it is transforming work, leisure, community, and everyday life**. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2005). **Cities and the creative class**. New York: Routledge.
- Griswold, W. (2004). **Cultures and societies in a changing world**. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Jelincic, D. A. (2013). Facing the challenge? creative tourism in Croatia. **Journal of Tourism Consumption and Practice**, 5(1), 78-90.
- Junprasert, T. (2014). **The role of community leaders in the conservation of local culture and processes to strengthen the culture of the community : A case study of Thai Phuan, Koh Wai, Nakhonayok**. Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirote University
- Raymond, C. (2007). Creative tourism New Zealand: The practical challenges of developing creative tourism. In G. Richards & J. Wilson (Eds.), **Tourism, creativity and development** (pp. 145-157). New York: Routledge.
- Richards, G. (2009). Creative tourism and local development. In R. Wurzbarger, A. Pattakos & S. Pratt (Eds.), **Creative tourism: A global conversation** (pp. 78-90). Santa Fe: Sunstone Press.
- Richards, G. (2010). **Creative tourism and cultural events**. Paper presented at the 2nd Forum on UNESCO Creative Cities Network Icheon, Republic of Korea, 21 October 2010: 4-13.
- Richards, G. (2011). **Cultural tourism: global and local perspectives**. New York: Routledge

- Richards, G. and Raymond, C. (2000). Creative tourism. **ATLAS news**. 23: 16-20.
- Richards, G. and Wilson, J. (2007). **Tourism, creativity and development**. London: Routledge.
- Sangrung, K. (1989). **Ethnic identity consciousness of Lao Phueun**. Master thesis, M.A., Chulalongkorn University.
- UNESCO Creative Cities Network. (2006). Towards sustainable strategies for creative tourism. Paper presented at the **Planning meeting for 2008 international conference on creative tourism** Santa Fe, New Mexico, U.S.A.
- Udomsilp. P. (1996). **Tai Phuan's literature: Its relation to society**. Master thesis, M.A., Chulalongkorn University.
- Wisudthiluck. S. (2015). **Knowledge of creative tourism: handbook and guideline**. Bangkok: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization).
- Yanyongkasemsuk. R. (2016). Concepts of class and capital of Pierre Bourdieu. **Journal of Political Economy**. 2 (1), 29-46.